

Wprowadzenie

Badacze zjawisk społecznych są coraz bardziej świadomi złożoności więzi łączących grupy. Dotyczy to i rodziny, jednej z podstawowych grup społecznych. Pomijając występujące obecnie głębokie przemiany jakościowe, jakim rodzina podlega, coraz bardziej widoczna jest i inna płaszczyzna zmian – zmieniająca się demografia rodziny, uwidaczniająca się nie tylko zmianą form życia małżeńsko-rodzinnego, małodzieństwo, odraczeniem momentu wystąpienia kluczowych zmian statusu rodzinnego i wydłużaniem się trwania karier rodzinnych, lecz również i wydłużeniem genealogicznego lineażu. W miejsce dwupokoleniowej – a krótkookresowo trzypokoleniowej – rodziny przeszłości, pojawia się jako norma rodzina trzypokoleniowa, przekształcająca się okresowo w czterogeneracyjną. Współegzystencja trzech, czterech, a sporadycznie i pięciu pokoleń¹, to zjawisko na taką skalę nowe, zachęcające do zastanowienia się nad swymi konsekwencjami. Następstwa te związane są z kontaktami na różnorodnych płaszczyznach pomiędzy członkami różnych pokoleń i opisywane mogą być poprzez odwołanie się do następujących, bliskoznacznych terminów: relacje międzypokoleniowe, więź międzypokoleniowa, solidarność międzypokoleniowa i umowa międzypokoleniowa (Szukalski 2010, 2012).

W przypadku pojęcia relacje międzypokoleniowe mamy do czynienia z terminem określającym ogół występujących stosunków pomiędzy jednostkami lub grupami wchodzącymi w skład różnych pokoleń. Stosunki te mogą być definiowane zarówno w kategoriach pojedynczych interakcji, w kategoriach stosunku społecznego (a zatem mogą być strukturyzowane za pośrednictwem „właściwych” interakcji pomiędzy partnerami zajmującymi określone pozycje społeczne) oraz w kategoriach wpływających na przebieg i częstotliwość interakcji opinii, postaw i stereotypów.

W przypadku więzi międzypokoleniowej chodzi o powszechne poczucie – a zatem uświadamianą sobie, choć odznaczającą się

---

¹ Demografia zna przypadki incydentalnie występujących rodzin sześciu i siedmiopokoleniowych, występujących w sytuacji dziedziczenia skłonności do wczesnego macierzyństwa. Jest to przykład tzw. dziedziczenia zachowań demograficznych, a zatem przekazywania w rodzinach z pokolenia na pokolenie norm prowadzących do wzrostu częstości występowania w kolejnych generacjach niektórych zachowań (rozwoły, wczesne macierzyństwo, związki nieformalne, macierzyństwo pozamałżeńskie).

niedookreśleniem wiedzy – łączności biologicznej, kulturowej, ekonomicznej z jednostkami wchodzącymi w skład innego pokolenia (niezależnie od sposobu jego definiowania). Poczucie to prowadzi do pojawienia się pozytywnego nastawienia wobec jednostek należących do innych pokoleń, tj. gotowości do specyficznego odbioru informacji o tych osobach i do reagowania na nią. Podkreślam słowo gotowości, albowiem to słowo tworzy najmocniejszą dystynkcję w stosunku do terminu solidarność międzypokoleniowa.

Pojęcie solidarności międzypokoleniowej z kolei – zgodnie z przytoczonymi powyżej podejściami – to poczucie wzajemnej odpowiedzialności wobec osób przynależących do innych generacji. Tym samym gotowość, wynikająca z więzi międzypokoleniowej, zostaje aktywowana, przekształcając się w uwzględnianie w podejmowanych działaniach interesów, potrzeb i opinii innych generacji.

Kontrakt międzypokoleniowy to umowa określająca obowiązujące reguły redystrybucji wyznaczników statusu społecznego pomiędzy przedstawicielami różnych generacji. Choć ma ona zazwyczaj niespisany charakter, częściowo przynajmniej odznacza się kodyfikacją (dotyczy to szczególnie kontraktu publicznego, który wraz z umową prywatną składają się ów kontrakt).

Choć prezentowane w niniejszym tomie opracowania nie nawiązują bezpośrednio do powyższej siatki pojęciowej, łączy je chęć podjęcia próby opisu, jak we współczesnej Polsce wyglądają w rodzinie relacje, więź, solidarność i umowa międzypokoleniowe. Jest to zatem jedna z pierwszych prób naukowego spojrzenia na zagadnienia międzypokoleniowości w polskich rodzinach, zaś ewidentne „skrzywienie gerontologiczne” – tj. uwypuklenie relacji intergeneracyjnych prezentowanych z perspektywy starszego pokolenia – niniejszego tomu jest tylko wynikiem świadomości znaczenia relacji międzypokoleniowych w rodzinie dla jakości życia seniorów w środowisku badaczy problemów osób starszych, starzenia się i starości.

Piotr Szukalski

Literatura

- Szukalski P. (2010), *Co łączy pokolenia? Relacje międzypokoleniowe z perspektywy polityki społecznej*, „Polityka Społeczna”, nr 10, 7–12
- Szukalski P. (2012), *Solidarność pokoleń. Dylematy relacji międzypokoleniowych*, Wyd. UŁ, Łódź